

Tiðargreinin verður skrivað av skiftandi fólki, sum ikki dagliga eru knýtt at blaðnum. Evnini eru ymisk, men viðgera øll okkurt evni, sum er viðkomandi fyri tíðina júst nú.

Gongd í haga – millum h

Málið um gongd í haga er bæði gamalt og nýtt

HELGI ABRAHAMSEN

LANDSSTYRISMAÐUR Í NÁTTÚRU-, LANDBÚNAÐAR- OG FERÐAVINNUMÁLUM

Hóast hagalóggávan frá heilt gamlari tíð hevur havt ógvuliga strangar reglur um gongd í haganum, hava vit í mong ár havt eina rótfasta siðvenju við at kalla fríari hagagongd. Men hesi seinastu árin er tað, sum fyri fáum árum síðan ikki var eitt mál, vordið eitt mál, sum er farið at fylla alt meira.

Tann vaksandi ferðavinnan hevur fingið summar jarðareigarar og -brúkarar at tríva eftir girðingarlógini frá 1937, sum ásetur, at tað krevst heimild til at ganga í fremmandum haga aðrastaðni enn eftir beinari bygðagøtu. Við hesi lógini í hondini siga teir, at hjá teimum skal eingin í haganuttan at rinda fyri atgongd. Men girðingarlógin leggur als ikki upp til, at eigarar og brúkarar skulu kunna loyva fólki í hagan í rekreativum ørindum. Hon sær hagan sum eitt tilfeingi undir landbúnaðarframleiðslu burturav og bannar allari gongd, sum ikki er heimilað í lógini.

Spennið millum tær bráðliga ákomnu gjaldskipanirnar og ta rótfestu siðvenjuna við at kalla fríari gongd í haganum er so vítt, at ilt er at fáa eyga á nakra semju, sum allir partar kunnu taka undir við.

Samgongan hevur í samgonguskjalinum sett sær fyri at finna eina loysn í samráð við avvarðandi áhugapartar, so at ferðavinnan fær støðugar og tryggjar karmar at arbeiða undir, og tað er fallið í mín lut sum landsstýrismaður í náttúru-, landbúnaðar- og ferðavinnumálum at virka fyri eini skynsamari loysn. Eftir at eg havi arbeitt við málinum í eitt gott ár, eri eg komin eftir, at tað er ein fyritreyt fyri eini skynsamari loysn, at ymisk viðurskifti, sum ofta verða vavd saman, í útgangsstøðinum verða hildin atskild. Her hugsar eg serliga um tann grundleggjandi spurningin um rættin hjá almenninginum at hava atgongd at náttúruni øðrumegin og so serligar ferðavinnuavbjóðingar, náttúruvernd, landbúnað o.a. hinumegin.

Saman við míni umsiting havi eg umrøtt málið við nógvar ymiskar partar kring landið, og tað er greitt,

at spurningurin um sjálvan rættin hjá almenninginum at ferðast í náttúruni er meira grundleggjandi enn aðrir spurningar, sum støða eisini má takast til, skulu vit røkka eini skynsamari heildarloysn. Tí mugu vit, hóast talan eyðvitað er um umskarandi viðurskifti, taka eina greiða støðu til tann grundleggjandi spurningin um sjálvan gongurættin Uttangarðs, áðrenn vit taka støðu til, hvussu leggjast skal upp fyri eitt nú ferðavinnuavbjóðingum og sambandinum millum gongd í haga og náttúruvernd og landbúnað.

Nýggj ósemja

Tað er vert at geva gætur, at fyri heilt fáum árum síðan, áðrenn ferðavinnan veruliga tók dik á seg, sáddi nærum eingin iva um siðvenjuna at ganga í haganum. Hóast hagalóggávan ikki var dagfórd, høvdu føroyingar sum aðrir norðurlendingar langt síðan tikið sær rætt at brúka náttúruna í frítíð og útlívi, og tæy, sum varðaðu av jørðini, høvdu í høvuðsheitum tigandi latið sær hetta lynda.

Hetta kom eitt nú til sjóndar í arbeiðinum við føroyskari stjórnarskipan. Tá ið farið varð undir arbeiðið um aldarskiftið, varð frá byrjan sett út í kortið, at stjórnarskipanin skuldi greiða ósamsvarið millum lóggávu og siðvenju, tá ið um gongd í haga ráddi. Líka frá tí fyrsta uppkastinum í 2001 til tað síðsta uppskotið til Stjórnarskipan Føroya í 2017 var ætlanin óbroytt: Í Føroyum skuldu vit hava hvørsmansrætt eftir norðurlendskum leisti og samsvarandi siðvenjuni, sum longu í heilt nógvar ár hevði verið røttfest í Føroyum.

Grundlógarnevndin ásannaði longu í 2001, at hvørsmansrætturin, sum nevndin skeyt upp at lógarfesta, ikki samsvaraði við galdandi hagalóggávu. Nevndin staðfesti samstundis, at hagi og fjøll í dag verða brúkt sum rekreativ øki, og at tað tí skal vera loyvt at ganga í haganum bara fyri at njóta náttúruna og styrkja seg til líkams og sálar. Nevndin legði dent á, at hetta ikki skuldi vera náttúru, fenaði, fuglameingi, gróðri, gróti og øðrum til ampa. Hesum skuldu aðrar lógir og reglugerðir syrgja fyri, t.d. við at friða ávis øki ávisar tíðir á árinum.

Frá tí at farið verður undir stjórnarskipanararbeiðið í 1999, og til uppskot til stjórnarskipan verður sent til ummælis í 2017, hómast sostatt eingin ósemja í tí politiska landslagnum um, at í Føroyum skal hvørsmansrættur lógarfestast.

Øll eiga fagurvirið í náttúruni

Hóast rætturin hjá almenninginum at ferðast í náttúruni uttan forðingar og gjöld fáastaðni er so rótgrógvur og so høgt í metum sum í Norðurlondum, er ikki talan um eitt norðurlandskt fyrbrigdi burturav.

Til dømis varð rætturin hjá almenningum at ferðast frítt í náttúruni lógarfestur í Sveis í 1907 og í Skotlandi í 2003. Eisini onnur lond, sum ikki hava hvørsmansrætt, sum vit kenna hann um okkara leiðir, eitt nú Ongland, Týskland og Eysturriki, hava lóggávu, sum í ymsan mun tryggjar almenninginum atgongd at náttúruni.

Hóast Danmark ikki sum hini Norðurlondini hevur hvørsmansrætt sum útgangsstøði, tryggja reglur í dansku náttúruverndarlógini almenninginum viðfevndan rætt at ganga í dansku náttúruni – eisini á privatari ogn – uttan forðingar og gjöld.

Orsøkin til, at Norðurlond vilja tryggja almenninginum bestu atgongd at náttúruni, er, at fagurvirið í náttúruni eftir norðurlandskari náttúrufatan og náttúrusiðvenju er ein felagságóði, sum almenningurin skal kunna njóta frítt við neyðugum fyriliti fyri náttúruni sjálvari og virkseminum hjá jarðareigaranum. At ferðast og dvølja í náttúruni verður tí í Norðurlondum mett at vera ein grundleggjandi rættur, sum bara eigur at verða avmarkaður, tá ið vísast kann á, at skaðilig árin av týðningi standast av. Henda grundleggjandi náttúrufatanin endurspeglar bæði í lóggávu og siðvenju í øllum okkara grannalondum.

Góð atgongd at náttúruni loysir seg

Men tað er ikki bara av slíkum prinsipiellum ávum, at Norðurlond leggja doyðin á at tryggja almenninginum bestu atgongd at náttúruni. Londini ásanna eisini, at góð atgongd at náttúruni tæir týðandi samfelagsáhugamálum.

Útlív í náttúruni hevur gagnliga ávirkan á kropsliga og sálarliga vælveru, og góð atgongd at náttúruni hevur tí týðning fyri lívsgóðsku og trivnað í vælferðarsamfelagnum. Í góðari atgongd at náttúruni liggur eisini stórt samfelagsvirði og stórir móguleikar fyri at skapa vælferð, vøkstur og arbeiðspláss.

Samanumtikið ásanna Norðurlond, at góð atgongd at náttúruni hevur

Helgi Abrahamsen, landsstýrismaður í náttúru-, landbúnaðar- og ferðavinnumálum, hevur

samfelagsbúskaparligan týðning, bæði tí at útlív í náttúruni gagnar fólkaheilsuni og tí at ferðafólkuttaneftir verða drigin at góðum móguleikum fyri útlívi og náttúruupplivingum. Tí miða okkara grannalond støðugt eftir at skapa bestu hugsandi karmar um útlívið í náttúruni og at tryggja almenninginum lætta og einfalda atgongd at náttúruni.

Henda norðurlandska náttúrusiðvenjan sæst eisini í Norðurlandaráðnum, sum í fleiri umførum hevur sett útlív í náttúruni á breddan.

Universellur rættur

Onkur hevur skotið upp, at bara føroyingar skulu hava rætt at ganga í føroysku náttúruni uttan kostnað.

Í grannalondunum veldst rætturin at ferðast í náttúruni hvørki um tjóðskap, borgaraskap ella bústað. Tað er nevniliga eitt høvuðseyðkenni við norðurlandskum hvørsmansrætti, at øll kunnu

brúka hann.

Sum landsstýrismaður haldi eg ikki, at tað hevði verið Føroyum til sóma millum aðrar tjóðir, um vit sum einasta land um okkara leiðir fóru at lóggeva mismun við atlit at sjálvari atgongdini at náttúruni.

Almennu Føroyar hava sett út í kortið, at Føroyar skulu mennast sum ferðavinnutjóð, og at ferðavinnan skal vera eitt týðandi íkast í samfelagsbúskapin. Ferðafólk verða drigin at góðum móguleikum fyri náttúruupplivingum, og forðingar við føroysk garðalið, eisini gjaldskipanir og mismunur, standa tí í andsøgn við áhugamálini hjá almennu Føroyum á ferðavinnuøkinum. Slíkar forðingar kennast eisini tí vanliga føroyinginum fremmandar og órógvandi, sama um føroyingar sleppa undan at gjalda ella ikki.

Landið hevur ta yvirskipaðu ábyrgdina av at verja náttúruna og tryggja til dømis landbúnaðinum góð kor at virka undir, og tað liggur á landinum at tryggja øðrumegin,